

Obama elnök látogatása Hannoverben Gyorselemzés

2016. április 28.

MAGYAR NEMZETI BANK

Készítette:

Látta:

Jóváhagyta:

Vezetői összefoglaló

Az Amerikai Egyesült Államok elnöke április 24-én Hannoverben tett látogatást, ahol a német kancellárral közösen nyitotta meg a világ legnagyobb ipari kiállítását, a Hannoveri Vásárt. A látogatás apropóját az adta, hogy az Egyesült Államok volt a Vásár idei díszvendége. Feltételezhetően ez volt az elnök utolsó hivatalos németországi útja fennmaradó, még 9 hónapig tartó megbízatásának ideje alatt. Az elnök közvetlen hangulatú megbeszélést folytatott a német kancellárral, melyben áttekintették az elmúlt nyolc év, valamint a következő időszak kihívásait is. A témák közül kiemelkedik a szíriai és a líbiai rendezés, az ukrán-válság, valamint a Transzatlanti Kereskedelmi és Beruházási Partnerség (TTIP).

Az esemény margóján Obama elnök informális „G5” csúcst tartott látogatásának második napján, amelyen - a házigazda német kancellár mellett - David Cameron brit kormányfóval, François Hollande francia államfővel és Matteo Renzi olasz miniszterelnökkel folytatott megbeszélést a globális biztonságpolitikai kihívásokról.

Bevezető

Barack Obama amerikai elnök hivatali idejének utolsó németországi - és egyben valószínűleg egyik utolsó európai - látogatására érkezett Alsó-Szászország fővárosába, Hannoverbe. Obama az első amerikai elnök, aki látogatást tett a városban, így valamivel több, mint 24 órára a világpolitika egyik legfontosabb színpadává emelte azt. Az elnök látogatását rendkívüli biztonsági előkészületek előzték meg, többek között azért is, mivel alig fél éve, a párizsi terrorcselekményeket követően terrorveszély miatt kellett lemondani a városban egy barátságos, válogatott labdarugó mérkőzést, amelyen részt vett volna Angela Merkel is.¹

Előzmények

Barack Obama az elmúlt években több alkalommal is ellátogatott Németországba. Először 2008 júliusában, még elnökjelöltként érkezett Berlinbe, ahol a Brandenburgi kapunál 200 000 ember előtt tartott beszédet. 2009-ben, a Baden-Badenben rendezett NATO csúcson már az Egyesült Államok elnökeként képviselte hazáját. Pár hónappal később ismét Németországba érkezett, meglátogatta a buchenwaldi koncentrációs táborát, ahol leróttá kegyeletét az áldozatok előtt. Ezután egy hosszabb szünet következett, de ez alatt az idő alatt a német kancellár több alkalommal is felkereste Obamát Washingtonban. Az amerikai elnök legközelebb 2013 nyarán tett látogatást Berlinben, majd 2014-ben Bajorországban, a G7-es csúcstalálkozó kapcsán.²

A hannoveri látogatás

Megérkezése után az amerikai elnök másfél órás, négy szemközti megbeszélést folytatott a német kancellárral. A megbeszélés után tartott sajtótájékoztatón Obama elnök rendkívül közvetlenül és elismerően nyilatkozott Angela Merkelről, többek között a következő szavakkal:

¹ https://www.ndr.de/nachrichten/niedersachsen/hannover_weser-leinegebiet/obama/Protokoll-experte-Obamas-Sicherheit-geht-vor-obama810.html

² <http://www.zeit.de/politik/2016-04/barack-obama-deutschland-hannover-angela-merkel-staatsbesuch-fs>

- „Te voltál a legfontosabb munkakapcsolatom a hivatali időm alatt. Személyesen szeretném kifejezni a hálámat a barátságodért.”
- „Nagyon boldog vagyok, hogy Angela még a hivatalában marad, ebből a világnak csak előnye származik.”
- „Politikusként csodálom a kitartásáért, és mint magánembert is nagyon tisztелеm.”
- „Különösen értékelem, hogy a kancellár ilyen elkötelezett saját politikája mellett.”
- „Ami a menekülteket illeti, az idő meg fogja mutatni, hogy a kancellár a történelem jó oldalán áll.”

Megköszönte a kancellárnak azt is, hogy nemcsak Németországban, hanem egész Európában élére állt annak a mozgalomnak, amely reményt és segítő kezet nyújtott a háború elől elkeseredetten menekülő emberek millióinak.

A találkozók során érintett témák: menekültválság és TTIP

A sajtótájékoztatón Obama szóba hozta a szíriai rendezés kérdését is, és felvetette, hogy alakítsanak ki biztonsági övezeteket Szíria területén. A kancellár véleménye szerint az övezetek kialakítása egyértelmű és megnyugtató üzenet lenne a nemzetközi közösség részéről. Amennyiben az emberek biztonságban éreznék magukat ezekben a zónákban, nem kellene Törökországba menekülniük. Merkel szerint a genfi béketárgyalásokon mindenképpen tárgyalni kell a biztonsági szektorok kérdéséről is. A legfőbb kérdés a javaslattal kapcsolatban ugyanakkor az, hogy ki fog katonákat küldeni Szíriába ezen övezetek védelmére³

Barack Obama hivatalosan azért látogatott Hannoverbe, hogy megnyissa a világ vezető ipari vásárát, ahol idén az Egyesült Államok volt a díszvendég. Az elnök részvétele ugyanakkor egyértelmű jelzés arra vonatkozóan, hogy szeretné felgyorsítani a tárgyalási folyamatot a tervezett Transzatlanti Kereskedelmi és Beruházási Partnerség (Transatlantic Trade and Investment Partnership, TTIP) kapcsán.⁴ Az elnök a vásár megnyitóján elmondta, hogy a két fél már lassan három éve ül a tárgyalóasztalnál, amely idő alatt nagyon fontos előrelépések történtek, de az idő mindkét felet sürgeti. Az amerikai elnök elérkezettnek látja az időt arra, hogy a tárgyalások az utolsó szakaszba lépjenek és bejelentette, hogy az amerikai fél kész minden erőfeszítést megtenni azért, hogy még az idén megegyezés szülessen.⁵ Obama elnök egyértelmű üzenetének aktualitását az adta, hogy a 13. TTIP tárgyalási fordulóra április 25-e és április 29-e között került sor. A tárgyalási forduló során fontos kérdésként szerepelt a napirenden a szolgáltatások szabad áramlása, a technikai jellegű, nem tarifális kereskedelmi akadályok kölcsönös lebontása, valamint egy modern, átláthatóan működő befektetés-védelmi rendszer kialakításának kérdése is. A tárgyaló felek ezeken túl a fenntarthatóság kérdéséről és a kis- és középvállalatok helyzetéről is egyeztettek.⁶

Obama elnök reálisan látja, hogy az Egyesült Államok részéről már nem az ő aláírása kerül majd a TTIP egyezményre. A hátralévő kilenc hónapnyi hivatali idejében ennek megfelelően azt kívánja elérni, hogy mindkét fél parlamentje elkezdje a végleges tervezet megvitatását.⁷ Ugyanakkor az elnököt azért is sürgeti az idő, mert Európában és Németországban is nő a TTIP egyezmény

³ <http://deutsche-wirtschafts-nachrichten.de/2016/04/25/obama-fordert-von-merkel-mehr-geld-fuer-die-nato/>

⁴ https://www.ndr.de/nachrichten/niedersachsen/hannover_weser-leinegebiet/ttip/Hannover-Messe-wirbt-fuer-TTIP,hannovermesse1060.html

⁵ https://www.ndr.de/nachrichten/niedersachsen/hannover_weser-leinegebiet/obama/Live-Blog-Tag-eins-mit-Mr-President,liveblog112.html

⁶ <http://www.i-enapolis.de/2016/04/25/start-der-13-ttip-verhandlungsrunde-in-new-york/>

⁷ <http://www.sueddeutsche.de/politik/obama-in-hannover-obama-in-hannover-mehr-als-nur-ein-abschiedsbesuch-1.2965229>

megkötését ellenzők tábora. Egy friss felmérés szerint például minden harmadik német elutasítja a TTIP-t és csak a lakosság 20 %-a támogatja azt.⁸ Obama elnök hannoveri látogatása során többek között személyesen szeretne volna meggyőzni a németeket arról, hogy mennyire előnyös lenne az ország számára az egyezmény.

Buy American, buy German

Az elnök a látogatás során természetesen az amerikai gazdaság érdekében is lobbizott. Április 24-én este a német kancellár illetve a német és amerikai gazdasági elit részvételével rendezett munkavacsorát. Amerikai részről az eseményen részt vett többek között a Boeing Company, a U.S. Chamber of Commerce, a Lockheed Martin és a Microsoft vezetője. A német cégeket a Bayer, a Bosch, a ThyssenKrupp, a Siemens, a Volkswagen valamint a Deutsche Lufthansa vezetője képviselte.⁹ Obama az este során hangsúlyozta a német cégvezérek számára, hogy Amerika tökéletes befektetési célpont, mivel ott találhatóak a világ legjobb egyetemei és a legproduktívabb munkaerő.

A vacsorát követően, a vásár első napján az elnök arra buzdított, hogy a német cégek vásároljanak amerikai termékeket. Ez azért keltett derűtséget, mert éppen a „Buy American Act” az egyik olyan törvény, amely jelentősen megnehezíti a TTIP tárgyalások előmenetelét. (Az EU, - amely saját meglátása szerint meglehetősen nyitott az USA termékei felé, - azt szeretné, ha az Egyesült Államok lazítana azon a szabályozáson, mely szerint az amerikai kormánynak az amerikai termékeket illetve ajánlatokat kell előnyben részesítenie a közbeszerzések során.)¹⁰

Merkel kancellár is beszédet mondott, amelyben kiemelte, hogy „Buy German ist auch schön”, vagyis, hogy a célja az, hogy a német vállalatok is kedvezőbb körülmények mellett köthessenek üzletet az amerikai piacon. A kancellár hangsúlyozta, hogy a német vállalatok szeretik a versenyt, és győzni is szeretnek, ennek viszont nem kedvez az amerikai piacon életben lévő, protekcionista kereskedelempolitika, amelynek mihamarabb véget kellene vetni.

A világ gazdasága az elmúlt pár évtizedben jelentősen megváltozott. A klasszikus felállás szerint Németország a gépgyártás és az autóipar fellegvára volt, míg Amerika a szoftvergyártásé. Ugyanakkor a 4. ipari forradalom kapcsán a kettőt már egyáltalán nem lehet elválasztani egymástól, így a jövőben biztosan szorosabban fognak együttműködni a német és az amerikai cégek.¹¹

A vásáron felmerült többek között az is, hogy Németország viszonylag jól vészelté át a gazdasági válságot. Ez azzal is magyarázható, hogy az ipari termelés adja az ország GDP-jének 23 %-át. Ugyanakkor a szakértők szerint a globálisan „legforróbb” témákban (mint a termelési folyamatok digitalizációja, a „dolgok internete”, a negyedik ipari forradalom) az amerikai technológiai óriáscégek sokkal előbbre járnak. Németország szempontjából ennek megfelelően régóta kérdéses, hogy a „klasszikus” ipari berendezkedés hosszútávon is tudja-e biztosítani a jólétet és a gazdasági növekedést. A vásáron újra előkerült egy, a német gazdaságot nem túl előnyös színben feltűntető kifejezés, az „Old Economy”.¹²

⁸ <http://www.sueddeutsche.de/politik/obama-in-hannover-obama-in-hannover-mehr-als-nur-ein-abschiedsbesuch-1.2965229>

⁹ <http://www.jungundnaiv.de/2016/04/25/obama-dinner-mit-merkel-in-hannover-liste-der-anwesenden-wirtschaftsvertreter/>

¹⁰ <http://www.politico.eu/article/5-things-to-watch-on-ttip-eu-us-trade-european-commission/>

¹¹ <http://www.spiegel.de/wirtschaft/soziales/barack-obama-und-angela-merkel-die-gemeinheiten-des-president-charming-a-1089106.html>

¹² <http://www.welt.de/wirtschaft/article154814993/Amerika-zielt-auf-das-Herz-der-deutschen-Wirtschaft.html>

Merkel szerint az Egyesült Államok Németország fontos partnere: 2015-ben például Németország legfontosabb kereskedelmi partnere volt. Összességében 173 milliárd euro értékben cserélt a két ország egymással árukat és szolgáltatásokat. A teljes forgalom kétharmadát a német export adta, így, bár Obama elnök alatt virágzik az amerikai ipar, sok iparágban még továbbra is érezhető a német dominancia.¹⁰

Erős Európa

Obama elnök a vásár megnyitása előtt egy különteremben rövid előadást is tartott német diákok számára is. Elmondása szerint az Egyesült Államoknak egy erős, jómódban élő, egységes Európára van szüksége. Véleménye szerint az EU a legújabb kori történelem egyik legnagyobb gazdasági és politikai vívmánya és minden európainak kötelessége lenne erősíteni ezt a szövetséget. Ez egyértelmű állásfoglalás Angela Merkel politikája mellett, akinek a legfőbb aggodalma hónapok óta az európai stabilitás megőrzése. Mindamellet az amerikai elnök az Európa-ellenes hangoknak is egyértelmű üzenetet küldött, Londontól Varsóig és Budapestig. Arra is rámutatott, hogy „nemzeteink erősebbek, ha a más országokból érkezőket szívesen látjuk.” A kijelentés visszásságával ugyanakkor Obama is tisztában volt, hiszen az USA mindössze 10 000 szír menekült befogadását ajánlotta fel. Úgy fogalmazott, hogy mindenkinek – így az USA-nak is – nagyobb felelősséget kell vállalnia.

Obama nem titkolt célja, hogy Németország aktívabb szerepet vállaljon a NATO-ban, ugyanakkor ezt nem hangoztatta hannoveri látogatása alatt. Mindkét politikust nyugtalanítja, hogy a mai napig nincs stabil fegyverszünet Szíriában. Többször célzott viszont arra, hogy a NATO-tagországoknak a GDP 2 %-ára kellene növelniük a védelmi kiadásait. (Németország jelenleg a bruttó hazai termék 1,1 %-át fordítja védelmi célokra). A kancellár hangsúlyozta, hogy országa közeledni fog a NATO által elvárt szinthez.

„Mini G5” informális csúcstalálkozó¹³

Obama elnök látogatásának második napján a herrenhausi palotában találkozott - a házigazda német kancellár mellett - David Cameron brit kormányfővel, François Hollande francia államfővel és Matteo Renzi olasz miniszterelnökkel. A több mint kétórás, informális megbeszélés a sajtó kizárásával folyt, így csak Angela Merkel sajtótájékoztatója alapján érhetők el információk az eseményről. A kancellár szerint a megbeszélés tanulsága, hogy csak transzatlanti összefogással, az USA és „egy erős EU” együttműködésével lehet választ adni napjaink biztonságpolitikai kihívásaira.

A „mini G5” csúcsra – mint arra a német kancellár emlékeztetett – nem először került sor ebben a formában. A tavalyi, ankarai G20-as találkozó margóján is összeült az öt vezető és a jövőben is szorosan együtt kívánnak működni.

Az „ötök” egyetértett abban, hogy a menekültválságot elsősorban úgy kell kezelni, hogy a menekülésre készítő okokat kell megszüntetni és végre kell hajtani az EU-Törökország paktumban foglaltakat. Az Egyesült Államok kész segítséget nyújtani Olaszországnak a Líbia és az EU közötti

¹³ <https://www.bundesregierung.de/Content/DE/Artikel/2016/04/2016-04-25-gipfeltreffen-merkel-obama-cameron-hollande-renzi-auf-schloss-herrenhausen.html>

migrációs útvonalon kialakult helyzet kezelésében; emellett az „ötök” kiálltak a líbiai egységkormány megerősítése mellett is.

A szíriai helyzet megoldását az öt vezető egyöntetűen a genfi békefolyamatok révén kívánja elérni. Obama azt is bejelentette, hogy az USA újabb 250 katonát küld a régióba. Az eddigi 50 katonához hasonlóan ők sem látnának el közvetlen harci tevékenységet, hanem a szunnita arabok és a kurd egységek harcát segítenék az ISIS ellen. Az ukrán válság kapcsán is egyértelműen a politikai megoldást preferálják a vezetők, így konzekvensen végre akarják hajtani a minszki megállapodást.¹⁴

A német közvélemény

Kérdéses ugyanakkor, hogy mi marad az amerikai elnök hagyatéka, és hogy hogyan fog rá emlékezni Németország. A német közvélemény finoman fogalmazva is szkeptikusan tekint az amerikai menekültpolitikájára, a már-már paranoid mértékű megfigyelési és hírszerzési „mániájukra”, az átláthatatlan TTIP tárgyalásokra és a hol lelketlen, hol kaotikus Szíria-politikára. Ugyanakkor a hannoveri látogatás rámutatott arra is, hogy a németek még mindig képesek lelkesedni az amerikai elnökért. A német politikusok és a közvélemény is nagyra értékeli, hogy Obama az elnöksége alatt mindvégig meghallgatta a német partnereit, emellett pedig rendkívül tehetségesen beszél és érvel. Mindez ösztönzőleg hatott a német-amerikai kapcsolatokra, hiszen a Bush-érában pont mindennek az ellenkezője volt a jellemző. A német sajtó egyetért abban, hogy novemberben megint egy új korszak elé érkeznek a bilaterális kapcsolatok, hiszen Amerika megválasztja 45. elnökét.¹⁵ Természetesen a következő elnök személye is döntő lesz abban, hogy hogyan fogja megítélni visszamenőleg a német közvélemény a 44. elnököt, Barack Obama-t.

¹⁴ https://www.ndr.de/nachrichten/niedersachsen/hannover_weser-leinegebiet/obama/Live-Blog-Das-war-Tag-zwei-mit-Obama.liveblog108.html

¹⁵ <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/barack-obama-in-hannover-ein-grosser-besucher-die-bilanz-a-1089244.html>